

Η δομική κρίση του δικομματισμού και το θέατρο των πολιτικών ανακατατάξεων

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της VPRC το εκλογικό άθροισμα των δύο κομμάτων εξουσίας δεν ξεπερνά σήμερα το 72% του εκλογικού σώματος. Σε σχέση με το εκλογικό αποτέλεσμα του Σεπτεμβρίου 2007 εμφανίζεται να χάνει οκτώ (8) ποσοστιαίες μονάδες επί της έγκυρης ψήφου και πάνω από δώδεκα μονάδες του συνολικού εκλογικού σώματος. Σε σχέση με τις εκλογές του 2004 η πτώση του δικομματισμού καταγράφεται σε δεκατέσσερις (14) μονάδες επί της έγκυρης ψήφου και τουλάχιστον σε δεκαοκτώ επί του συνολικού εκλογικού σώματος. Οι μετακινήσεις αυτές – ακριβέστερα: οι αποδεσμεύσεις – από τα κόμματα εξουσίας είναι πρωτοφανείς για το ελληνικό μεταπολιτευτικό κομματικό σύστημα και το συμπέρασμα είναι σαφές: *βρισκόμαστε σε μια περίοδο σοβαρών αλλαγών στη μορφή του κομματικού συστήματος, στη δομή των πολιτικών εκπροσωπήσεων, στις εκφράσεις της εκλογικής συμπεριφοράς.*

Πολλοί πιστεύουν ότι η σημερινή κρίση του δικομματισμού είναι προσωρινή και ότι τα δύο κόμματα εξουσίας θα ξεπεράσουν – όπως και άλλες φορές στο παρελθόν – τις σημερινές δυσκολίες τους. Η εκτίμηση είναι λανθασμένη και αυτό για τους εξής λόγους:

α) η σημερινή κατάσταση του δικομματισμού είναι αποτέλεσμα της κρίσης των κοινωνικών-εκλογικών συμμαχιών των δύο κομμάτων εξουσίας και όχι μια απλή και μόνον δυσαρέσκεια από τις πολιτικές της διακυβέρνησης. Η διαμόρφωσή τους από τα μέσα της δεκαετίας του '90 ως «κόμματα του κράτους» τα αναγκάζει να τοποθετούνται στη σημερινή κυρίαρχη πολιτική αντίθεση *δημοσίου χώρου / ιδιωτικών συμφερόντων* υπέρ των δευτέρων (ή να μην τοποθετούνται καθόλου). Το γεγονός αυτό οξύνει τις εσωτερικές τους αντιφάσεις, ενισχύει την κοινωνική αποδοκιμασία, ενώ δημιουργεί όρους αποδέσμευσης μεγάλων τμημάτων της κοινωνίας από τις παραδοσιακές εκπροσωπήσεις τους. Όσο ο δημόσιος χώρος θα υποχωρεί υπέρ των ιδιωτικών συμφερόντων τόσο περισσότερο θα απαξιώνεται ο ρόλος των κομμάτων εξουσίας και θα μειώνονται οι αρμοδιότητές τους, αφού δεν θα μπορούν ούτε να διατυπώσουν αλλά ούτε και να εγγυηθούν κάποιο είδος «κοινωνικής ισορροπίας» ή «κοινωνικού συμβολαίου». *Η πολιτική (και κοινωνική) τους χρησιμότητα θα μειώνεται σταθερά.*

β) Ο δικομματισμός ενισχύθηκε και σταθεροποιήθηκε μετά τη δεκαετία του '80 στην Ελλάδα γιατί θεμελιωνόταν σε δύο διακριτά μεταξύ τους πολιτικά σχέδια για την ελληνική κοινωνία και σε δύο διακριτές μεταξύ τους κοινωνικές-εκλογικές συμμαχίες. Ο δικομματισμός με άλλα λόγια θεμελιωνόταν στην ύπαρξη δύο «κομμάτων», δηλαδή δύο διαφορετικών συγχωνεύσεων πολιτικού προγράμματος και κοινωνικής κίνησης. Η διαφορετικότητα αυτή εγγυόταν ότι το εκλογικό σώμα μπορούσε σε συνθήκες αποτυχίας του ενός κόμματος εξουσίας να μετακινηθεί στο άλλο. Η μείωση του ενός αύξαινε το άλλο και αντίστροφα. Η σύγκλιση των κομμάτων εξουσίας στις βασικές στρατηγικές της διακυβέρνησης και στον χαρακτήρα του «cartel party» έχει ακυρώσει αυτό το δομικό χαρακτηριστικό. Σήμερα, η μείωση του ενός κόμματος συνεπάγεται μείωση και του άλλου. Η κρίση του ενός συμπαρασύρει και το άλλο. Ο λόγος είναι ότι άρθηκαν οι προγραμματικές διαφορές μεταξύ των δύο κομμάτων εξουσίας, άρθηκαν οι διαφορές στη φυσιογνωμία των στελεχών τους και στη λειτουργία του κόμματος και τείνει να «εξαφανιστεί» ο ειδικός λόγος που θα έκανε ένα μέρος της εκλογικής βάσης του ενός να μετακινηθεί

προς το άλλο. Ο δικομματισμός ήταν χρήσιμο πολιτικό εργαλείο για τη λειτουργία του πολιτικού συστήματος όσο τα δύο κόμματα ήταν «διαφορετικά», άρθρωναν δηλαδή διαφορετικά κοινωνικά αιτήματα διαφορετικών κοινωνικών ομάδων. Σήμερα, η χρησιμότητα του δικομματισμού είναι ένα μεγάλο ερωτηματικό. Και όσο αυτό παραμένει τόσο τα ποσοστά των δύο κομμάτων θα μειώνονται.

Ένα κομματικό σύστημα δεν μπορεί να είναι εσαεί ακίνητο. Το μεταπολιτευτικό κομματικό σύστημα της δικομματικής μορφής ήρθε η ώρα να αλλάξει, αφού πλέον αποδεικνύεται – τόσο για τα συμφέροντα της κοινωνίας όσο και για τα συμφέροντα του κεφαλαίου – αναποτελεσματικό και αδιέξοδο. Δεν μπορούν να το σώσουν ούτε οι εκλογικοί νόμοι της ενισχυμένης αναλογικής ούτε οι συμβουλές περί «μεγάλου συνασπισμού» αλά Γερμανία. Και ο λόγος γι' αυτό είναι ότι οι ελληνικές πολιτικές ελίτ δεν έχουν σήμερα στρατηγική για το ποιό θα πρέπει να είναι το (αυτονόητο για την άσκηση κρατικής πολιτικής) σημείο ρυθμιστικής ισορροπίας μεταξύ κράτους και κεφαλαίου. Υποταγμένες στα συμφέροντα και στα «ιδεολογικά αυτονόητα» του δεύτερου (και όχι πάντοτε τα μακροπρόθεσμα), αποκόπτονται από την δρώσα κοινωνία που αρχίζει να αναζητεί τρόπους επιβίωσης και έκφρασης έξω από τα κόμματα εξουσίας αλλά σε πολλές περιπτώσεις και έξω από την έννοια της παραδοσιακής πολιτικής και των θεσμών της. Οι μηχανισμοί εξουσίας θα αναζητήσουν πιθανόν νέους δρόμους πολιτικής και κοινωνικής συναίνεσης στα πλαίσια ενός «πολυκομματικού θεσμικού τόξου», με σκοπό και να μπορέσουν να ασκήσουν άμεση διακυβέρνηση αλλά και να εμποδίσουν μια ανεξέλεγκτη πολιτική διόγκωση της ριζοσπαστικής κοινωνικής αριστεράς. Δύο λοιπόν διαδικασίες θα εξελιχτούν μπροστά μας στους επόμενους μήνες: αφενός μεν η επιχείρηση ανασύνταξης του επίσημου πολιτικού σκηνικού (ενδεχομένως και με διασπάσεις των δύο κομμάτων εξουσίας, αρχής γενομένης από το ΠΑΣΟΚ) αφετέρου η επιχείρηση συγκρότησης ενός μετώπου της κοινωνικής αριστεράς (ενδεχομένως και με συμμετοχή μεγάλων μερίδων του «κοινωνικού ΠΑΣΟΚ»). Το θέατρο των πολιτικών ανακατατάξεων άνοιξε την αυλαία του.